

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО – ПРЕДОБРАЗИ НА СВ. БОГОРОДИЦА В СТАРИЯ ЗАВЕТ

***„Всички пророци те проповядваха,
Майко Божия, с преславни образи”***

(Октоих, гл. 1 – от Канона на повечерието, песен 3)

Книгите на Стария Завет започват с разказа за сътворението на света, а книгите на Новия Завет - с разказа за родословието на Христос. Книга Битие ни връща към самото начало на всичко съществуващо, а началните стихове на Евангелието по Матей ни посочва земното раждане на Христос, Който идва в света, за да го възсъздаде отново, възвръщайки го към изначалното му божествено предназначение. Родословието на Спасителя доказва по неоспорим начин, че очакваният Месия, съгласно старозаветните пророчества, е наистина потомък на Авраам, произлизащ от коляното на Иуда и от Давидовия род – ***„син Давидов, син Авраамов”*** (Мат. 1:1).

Родословията според евангелистите Матей и Лука следват различен ред. Евангелист Матей следва царския произход на Христос по линия на потомството на Давидовия син Соломон, а евангелист Лука – родословието по линия на Давидовия син Натан, което е свещеническо. По думите на св. Григорий Богослов ***„родовата река до цар Давид и у двамата евангелисти е неразделена, а после тече на два потока, които накрая пак се сливат, течейки като към безбрежно море - към Христа”***. И така според родословните таблици Христос и по майка и по мним баща (Лук. 3:23) се оказва потомък на царския Давидов род.

Друг важен факт, който трябва да потвърди, че Христос е очакваният Месия, е раждането Му от девица, според пророчеството на Исаия – ***„ето, Девицата ще зачене и ще роди Син, и ще му нарекат името Емануил”*** (Ис. 7:14). В Стария Завет на детераждането се гледало като на голямо Божие благословение - чест и слава за жената. Това води началото си от първото Божие

благословение над Адам и Ева (Бит. 1:28), но е свързано най-вече с месианските очаквания, чието начало свързваме с Божието обещание за Спасител, дадено на прародителите непосредствено след грехопадението и наречено от св. Отци **първоевангелие** (Бит. 3:15).

От този момент нататък вярата на старозаветните хора свързвала детераждането с очакването на Онзи неизвестен, но многожелан Потомък, велик Пророк и Примирител, Който ще произлезе от **семето на жената и ще порази главата на змията** (т.е. дявола и греха). Бог многократно давал на патриарсите обещание за умножаване и преумножаване на потомството им, а те гледали на многобройните си чедата като на голямо щастие и Божие благословение. На този фон още по ярко изпъкват отделни случаи, в които Божии избраници са сполетявани от безплодие, заради което са подлагани на тежки вътрешни страдания и хули от страна на израилското общество. Защото на безплодието се гледало като на тежко нещастие и Божие наказание. В светлината на това разбираме страданието на Авраам и Сара, лишени от потомство до преклонната си възраст, на Рахил, която предпочитала да умре, отколкото да остане бездетна, на майката на пророк Самуил – Анна, която в молитва до сълзи молила Бог да ѝ дари син, така също и страданието на Елисавета – майката на прор. Иоан Кръстител, която наричала безплодието си срам и **укор между човеците** (Лук. 1:25), не на последно място и Анна – майката на св. Богородица, която също силно страдала от дългогодишното си бездетство. Забележително е, че потомството на тази Божии избраници, изстрадано и изпросено от Бога с горещи молитви, впоследствие се явява украшение за богоизбрания народ – негова чест и слава. Така например синът на Авраам – Исаак, става родоначалник на многоброен народ (Бит.22:17), синът на Анна – пророк Самуил, съдия и велик водач на еврейския народ, на Елисавета – Иоан, най-велик между родените от жена (Мат.11:11). Тези, а и много други случаи от Стария Завет показват, че всякога Божият промисъл съпровожда важните събития с известна тайственост и чудеса, придружава ги с изпитания и скърби, предразполагайки с това хората към смирение и покорност пред Божията воля.

Безспорно най-великото и дългоочаквано чудо в библейската история е раждането на Богочовека Христос от Девицата Мариам. И все пак в Евангелието нейната личност да стои някак в сянка и библейското повествуване сякаш не ѝ отрежда полагаемото ѝ се място като Майка на Сврѣхестествения. В родословието на Христос нейното име са избягва старателно и то не само по причина, че родословието у евреите е изключително по мъжка линия. Евангелистите Матей и Лука пристѣпват много внимателно към фактите около Христовото рождество и най-вече към трудно разбираемата истина, че Христос ще се роди от Дева. Самият Йосиф не могъл да приеме тази истина и поискал тайно да напусне своята обручница, докато Ангел небесен не му открил Божия промисъл. Раждането на Богочовека Христос е тайнство, недостѣпно за ограничения човешки ум. Бог става човек, ражда се от Дева, която преди раждането, по време на раждането и след самото раждане остава пак Дева. Но нека все пак проследим как в Стария Завет човечеството е подготвяно за приемането на тази велика тайна, в чиито център е смирената Божия рабиня Мариам.

Първите думи за нея са произнесени в първоевангелието – текста в Бит. 3:15 - **„И ще всея вражда между тебе и жената, и между твоето семе и нейното семе; то ще те поразява в главата, а ти ще го жилиш в петата”**. По думите на св. Епифаний, тези думи се отнасят до Ева само символично, а св. Иоан Дамаскин добавя, че **Ева се оказала престѣпница**, чрез която смъртта влиза в света. Едва **„Мария, покорната на Божията воля, въведе в света безсмъртието”**. В този смисъл, жената, за която говори Бог в първоевангелието е не друга, а Пречистата Дева Мария. Защото нейното Семе е, което възтържествува над тъмните сили и чрез смъртта **„порази оногова, у когото е властта на смъртта, сиреч дявола”** (Евр. 2:14). Това обещание се предавало в поколенията, като всеки от богоизбрания народ живеел с надеждата, че именно в неговия род и потомство ще се яви Спасителят. Всички пророчества имат за свой център очаквания Месия и Цар, затова и думите отнасяща се до избраната Девица са свързани до голяма степен с Него.

Така например в Псалом 44 картинно е обрисувана славата на великия Цар – Месия, а едновременно с това и образа на Царицата, който несъмнено се отнася до небесната Царица и Владичица Богородица - **„Застана царица Теб отдясно в офирско злато”** (Пс. 44:10). Разбирането за смисъла на тези пророчески думи е разкрито най-ясно в богослужебните църковни текстове, които ги отнасят конкретно до Божията Майка – **„Заради теб Богоотецът пророк Давид песенно провъзгласи: застана Царица Теб отдясно”** (Догматик, гл. 4), а също - **“Чувам Давид, който Ти пее: “Ще доведат девизи след Теб, ще ги доведат в царевия чертог и с тях и аз ще възпея Теб, царската дъщеря”, а на друго място се казва в молитва - “Като си застанала отдясно на Христа, като Царица, наистина облечена със златоткана дреха, Богозарадвана, изходатайствай ни с Твоите молитви, Всенепорочна Отроковице, небесното царство”**. За да разберем смисъла на това пророчество, трябва да знаем, че в древност седењето и заставането отдясно на царя е означавало особена почест. В това пророчество Господ Исус Христос стои на престола на вечната слава, като застаналата отдясно на Неговата слава е Пречистата Дева Мария. Според църковното учение Божията Майка по чест е по-високо поставена от безплътните сили, затова се възпява от църковната химнография като **„по-почитана от херувимите и несравнено по-славна от серафимите”**. Колкото до облеклото, с което тя се описва в това пророчество, то по-скоро изобразява високите ѝ благодатни качества, поради които е удостоена да стане вместилище на Невместимия. **„Всичката слава на царската дъщеря е вътре: нейната дреха е със злато везана, в изпъстрена дреха я довеждат при Царя”** (Пс. 44:14-15). Пророкът Псалмопевец ясно изказва, че украшенията ѝ не са външни, а са вътрешни – духовни. Везаната със злато дреха изобразява нейните добродетели - чистота, смирение, вяра, любов към Бога, търпение, с тази „дреха” Тя предстои пред Своя Син и Бог.

В Стария Завет са дадени множество указания за най-главните обстоятелства от живота на Пресвета Богородица – произхода ѝ от Давидовия род, нравствените ѝ съвършенства, величието ѝ като Богомайка, приснодевството ѝ, прославата ѝ във всички човешки родове - всичко това е пророчески предвъзвестено в свещените

текстове. Ето няколко от най-ярките картинни образи, които са станали нарицателни за нея:

В псалом 67 св. Богородица е наречена **„Планина Божия”** - **„Планино Божия, планино тучна; планино угоена, планино тучна! Защо вие, угоени планини, гледате завистливо към планината, на която Бог благоволи да обитава”** (Пс. 67:16-17 по слав. превод). Според тълкуванието на Църквата тя е „тучна”, т.е. оросена от благодатта на Светия Дух. Сравнена е с планина, заради високото достойнство на Божията Майка. Ето и прочита на св. Иоан Дамаскин върху това пророчество - **“Разиграйте се от радост, планини - разумни същества, които се стремят към висотата на духовното съзерцание: ражда се преславната Господня планина, превъзхождаща по височина и по място всеки хълм и всяка планина... пресветлия връх на Синай, който е покрит не от дим, не от мрак, не от буря, не от страшен огън, а от светлия блясък на Всесветия Дух”**. В този смисъл Божията Майка е наречена **“височина, труднодостижима за човешките помисли”** (из Акатист на Св. Богородица). Като оросена, т.е. осенена от Св. Дух, на нея по преимущество принадлежи наименованието **“благодатна”**.

На друго място - Псалом 86, св. Богородица е наречена **„град Божий”**, а Божият град - това е Иерусалим. Отначало той бил незначителен град в Ханаанската земя, като в последствие цар Давид го завоювал, направил го своя столица, като славата му растяла все повече и повече. След него цар Соломон издигнал в Иерусалим великолепен, единствен в целия свят храм на истинния Бог, като при освещаването на храма с трогателни думи помолил Господа да чува в него молитвите не само на израилтяните, но и на друговерците и другоплеменниците. Така Иерусалим станал велик град, в който почива Божията слава. Според учението на Църквата и св. Богородица е подобна на град Иерусалим, защото тя е **„чертог и престол на Царувация, избран град”**, затова тъкмо за нея се отнасят и пророческите думи: **„Граде Божий! Славни работи се разгласят за тебе”**. (Пс. 86:3). Произхождайки от отсечения до корен и лишен от предишната си слава и права царствен Давидов род, Св. Дева отначало, подобно на Иерусалим, не е имала никаква външна слава, била е най-смирена измежду девойките на своя народ, но като станала Богоизбрана Майка на Спасителя на света, тя придобила слава, която се разпростира до край земя. Съгласно

предсказанието ѝ, **„отсега ще ме облажават всички родове”** (Лук. 1:48) Затова и Църквата я прославя песенно така: **„Да възпеем Дева Мария, всемирната слава, от човеци просияла”** (Догматик, гл. 1).

В книга Песен на песните, тя е изобразена като невеста – избраница на младоженеца. Под този образ обикновено се разбират Господа Иисуса Христа и Неговата света Църква, но тук можем да намерим много указания и за Пресвета Дева Богородица. Според учението на Църквата, Богомайка е наричана **“Дева Богоневеста”, “Божия Невеста”, “Невеста неневестна”,** а също и **„Неизкусобрачна”,** т.е. „непознала брак”. **„Невеста”** тя е по отношение на Светия Дух, а **„неневестна”** - по отношение на хората, тъй като е несъчетана в брак, т.е. небрачна. Св. Иоан Дамаскин казва за нея: **“Радвай се, непорочна, неприкосновено украшение на девството: Ти роди непорочното Слово и от Теб възсия девството”**. В книга Песен на песните възлюбения казва на избраницата си: **„Цяла си хубава, моя мила, и петно няма на тебе!”** (Песен на песн. 4:7) А църковната химнография отнася тези пророчески думи към Пресветата Дева, наричайки я в молитви и химни - **“Пренепорочна”, “всенепорочна”** и **“пречиста”**. **„Коя е тая, що блещи като зора, хубава като месечина, светла като слънце?”** (Песен на песн. 6:10). Според тълкуването на Църква това е Пречистата Дева, сравнявайки я с утринната зора, разсейваща нощния мрак и предшестваша лъчезарното слънце, взимайки от него светлината си, защото Пресвета Богородица идва на света непосредствено преди **“Слънцето на правдата”** - Иисус Христос, и от Него получава славата си на Богомайка. А с раждането на Божествения ѝ Син мракът на идолопоклонството и многобожието се разсейва и настъпва безкрайният ден на Богознанието и благочестието. Затова Божията Майка е наречена **“пресветло утро; носеща Слънцето Христос; жилище на светлината; разрушила тъмнината и прогонила мрачните бесове”, “звезда, явяваща Слънцето”, “зора на тайнствения ден”**. (вж. Акатист на св. Богородица). В Песен на песните тя е наречена още **„Затворена градина”** (слав. превод: **затворено лозе**) **... заключен кладенец, запечатан извор... градински извор, кладенец от жива вода”** (Песен на песн. 4:12, 15). А църковните химни изясняват божествените думи така: **“Соломон, като Те предвидя възприела Бога, Те нарече ложе на Царя, жив запечатан извор, от който е потекла чиста вода за нас”**. Навсякъде в Свещеното Писание под **„вода”** и **„водни потоци”** се разбира благодатта на Светия Дух (Иоан.

7:37), утоляваща жаждата на човешката душа. А Божията Майка, като послужи на тайната на въчовечаването на Сина Божий, стана **“нетленен извор на Божието живоначално и спасително за всички възплъщение”**, изливащо разрушение за смъртта и живот за верните. Думата **“запечатан”**, според тълкуванието на свети Иоан Дамаскин, посочва приснодевството на Божията Майка, затова и църковното учение възвестява: **“Пророческият хор наистина Те нарече запечатан извор и заключена врата, Всевъзпявана, явно пишейки ни символично за Твоето девство, което Ти запази и след раждането”**. В Песен на песните се казва за нея: **„Коя е тая, която възлиза от пустинята като димен стълб, накадена със смирна и тамян и с всякакви мироварски прахове?”** (Песен на песн. 3:6) Сам Господ Иисус Христос е наречен в химнографията **“благоухание на миро, по-силно от всички аромати”**. Самото Му име – Христос, т.е. Помазаник означава **“излято миро”**. Той е Помазаник в несравнено по-висока степен от всички старозаветни помазаници - царе, първосвещеници и пророци. И Пресветата Дева, като причастна на славата на Своя Син и Бог, също е **“многоценно миро”**, или по-точно казано - **“съд, приел излятото върху Ней неизчерпаемо миро”**. **„Каквото е крин (лилия) между тръне, това е моята възлюбена между момите”** (Песен на песн. 2:2). Това сравнение показва това, което е Пресветата Дева Мария в сравнение с човешките дъщери. **“Като Те избра като роза, като пречист крин (пречиста лилия), като благоуханен аромат от прекрасните долини на света, Отроковице, като се всели в утробата Ти и като се роди, Творецът изпълни всичко с благоухание”**. Тя е наречена **“сладкоуханен крин”**, защото **“блести с блясъка на чистотата и със светлината на девството”**. Като Приснодева, тя е наречена още и **“неувяхващ цвят”**.

В книгата Притчи (9:1) се казва: **„Премъдростта си съгради дом, издяла седемте му стълба”**. Тук става дума за ипостасната Божия премъдрост - Господ Иисус Христос, Който ни научи на истинско Богопознание, а храмът, съграден от нея, е Пресвета Дева Богородица. **“Като създаде от Теб, неизкусообразна Отроковице, храм за Себе Си, Божията Премъдрост се възплъти чрез неизречено слизание”**. Затова и Божията Майка се нарича още **“палат на Царя на всички”**, **“нескверен, всесветъл чертог на Словото”**.

Да споменем и пророчеството на Исаия (7:14) за Приснодевата - Богомайка: **„Ето, Девицата ще зачене и ще роди Син, и ще Му**

нарекат името Емануил (което означава : *с нас е Бог*)". То било казано по следния повод. Двама силни съседи на Иудейското царство - сирийският и израилевият цар, сключили съюз с цел сваляне на Ахаз, тогавашния иудейски цар, и възцаряване на неговото място на друга династия. Ахаз, който бил напълнил Иудея с идоли, поискал помощ от асирийския цар. **"Но Бог, Който се открива на онези, които не питат за Него, и бива намиран от онези, които не Го търсят"** (Ис. 65:1), заповядал на Своя пророк Исаия да застане пред Ахаз и да му възвести спасението на Давидовия дом. **"Не бой се, и да не отпада сърцето ти пред двата края на тия димящи главни (...) това няма да стане и не ще се сбъдне** (Ис. 7:4, 7), тоест: **"Намеренията на страшните за теб царе няма да се изпълнят, тъй като в тайниците на Божия Промисъл тяхното падане от ръката на асирийския цар вече е решено и те доживяват последните години от съществуването си, подобно на догарящи главни"**. Когато тези думи на пророка били приети с недоверие от страна на Ахаз, на царя му било предложено да поиска от Господа личба, за да се увери напълно в утешителното за него обещание. Упорството на Ахаз било толкова голямо, че той отклонил това предложение. Тогава пророкът, като се обръща към целия Давидов дом или род, изрича споменатото пророчество. То трябвало да увери потомците на Давид, че Господ със сигурност ще изпълни всичките Си обещания, дадени на прародителя им - за продължаването на рода му, за неотнимаемостта на царството и накрая, за произхождането от него на Спасителя на света. Ангелът, благовестейки на Пресветата Дева за раждането от Нея на Господ Иисус Христос, очевидно говори с думите на това пророчество (Лук. 1:31), и в друг случай определено го представя като изпълнило се при раждането на Спасителя. По същия начин се обясняват думите на пророка и в църковната химнография: **"Прозорливият Исаия, като разбираше безсеменното Ти раждане, Дево, казваше: Ето, Девицата ще го зачене"**. Вниквайки в смисъла на пророчеството, не можем да го разбираме по друг начин, освен като отнасящо се за раждането на Спасителя на света от Дева Мария. Това потвърждава и св. Иоан Дамаскин - тя наистина е **"безмъжната Мария, единствената чиста между майките, Майка и същевременно Девица - чудо, най-ново измежду всички чудеса! Тя е Девица, родила Син, единствена измежду девиците, която е родила Дете, Девица и същевременно Майка - чудо, най-изумително измежду всички чудеса!"**.

Пророк Исаия е предсказал, че нашият Господ Иисус Христос, а също така и Пречистата Му Майка, ще произлязат от Давидовия род: **„Ще покара младочка от Иесеевия път, и клон ще израсне от неговия корен; и ще почива върху Него Дух Господен”** (Ис. 11:1, 2; 53:2). Под думата **„младочка”** (издънка) светата Църква разбира св. Дева Мария. **“Исаия те нарече младочка, а от нея израсна за нас прекрасният цвят Христос Бог”**. Изразът **“Иесеев корен”**, изобразява унизеното състояние на Давидовия род по времето, когато от него произлиза младочката - Мария. Свети апостол Павел също отнася това пророчество към Иисус Христос (Рим. 15:12), а на други места в Свещеното Писание Спасителят е наречен **“корен от рода Давидов”**.

Същият пророк изобразява картинно пътуването на Божията Майка с Богомладенеца до Египет: **„Ето, Господ ще седне на лек облак и ще дойде в Египет. И пред лицето Му ще потреперят идолите египетски”** (Ис. 19:1). Под **“лек облак”** се има предвид Пресветата Дева, защото и църковните химни казват: **“Просветен от Духа, пророк Исаия в древността Те видя като лек облак, на който седна Господ на славата, та дойде и събори всички египетски идоли”**, и още: **“Нелъжливо Те наричаме лек облак, Дево, като следваме пророческото изречение”**. Божията Майка е наречена **„облак”**, първо, поради това, че от нея (като от облак) **“изгря за нас Слънцето на правдата”**, и второ, поради това, че тя **“излива върху жадните живата вода на опрощаване”** на греховете и ни напоява чрез **“облака на нетлението Христос”**.

В Ис. 29:11, четем следното: **„И всяко пророчество за вас е същото, каквото думите в запечатана книга, която подават ономува, който знае да чете книга, и казват: “прочети я”; и той отговаря: “не мога, защото е запечатана”**. Тази тайнствена запечатана книга е Пресветата Дева. Така я възпява и Църквата в богослужебните последования за празника Рождество Богородично: **“Сега се ражда запечатаната книга, която не е възможно да бъде прочетена чрез естеството на закона на земните, пазена в жилището на Словото”**. В тази **“одушевена книга”** с **„Божествен пръст”** е написано Божието Слово. Същият смисъл има наименованието **“книжен свитък”**, заимствано от пророк Иезекиил (2:9), което се отнася към Божията Майка. **“Пророкът Те видя някога като книжен свитък, Отроковице, а в него с пръста на Отца се написа въплъщаваното Слово”**. Пресветата Дева е наречена запечатана книга преди всичко заради непостижимата тайна на Божието въплъщение. **“Предричайки**

писмено неизказаното Ти рождество, пророкът предвидя запечатаната книга на въчовечаването на Твоето рождество, чиято тайна никой не разбра”.

В глава 1 на книгата си, прор. Иезекиил описва тайнствено видение - Господ, седящ на престол, под който имало свод, четири животни и също толкова одушевени колела. Дивните животни, според изяснението на самия пророк, били **“херувими”**, седящият на престола - Господ Исус Христос, а чудната колесница - Пречистата Дева. В химнографията тя е наричана **“колесница на духовното Слънце”**, а също **“огнеобразна колесница на Словото”** и **“пресвета колесница на Живеещия върху херувими”**. Пророк Исаия също има видения, в което описва Бог стоящ на висок и превъзнесен престол, около който стоели серафими и прославяли величието Му. Пророк Даниил също говори за престол, на който седял Бог. Светата Църква често нарича Пресвета Богородица **„престол”**. **“Като одушевен Царски палат и като огнеобразен престол си се показала, Дево, а седейки върху него, Господ повдигна от първото падение всички човеци”**, а на друго място - **“Ти стана Божий престол, Богородице, а на него Христос седна в плът”**.

Във видението, което описва пророк Иезекиил се казва: **„И доведе ме назад при външните врата на светилището, обърнати към изток, и те бяха затворени. И каза ми Господ: тия врата ще стоят затворени, не ще се отворят, и никой човек не ще влезе през тях, защото Господ, Бог Израилев, влезе през тях, и те ще стоят затворени”** (44:1, 2). Вратите, обърнати към изток, през които преминава само Господ, според тълкуванието на светата Църква и на светите Отци, това е Пречистата Дева Богородица. **“Иезекиил Те вижда, Дево, като затворена врата, през която премина Исус”** и още - **“Пророкът Те предвидя като Божия врата, Пречиста Дево, през която Господ влезе Сам, както само Той знае”**. Или при друг повод - **“Като Те видя в древността, Чиста, Пренепорочна, като врата, гледаща към незалязващата светлина, пророкът веднага Те разпозна като Божие жилище”**. Под образа на тези врати, стоящи затворени до преминаването и след преминаването на Господ през тях, се разбира приснодевството на Божията Майка. А причината за това, че те са обърнати на изток, трябва да се вижда в предназначението им - през тях да влезе Господ Исус Христос, Който в Свещеното Писание се нарича **“Изток”**. Св. Иоан Дамаскин казва - **“Сега са**

построени свети врати откъм изток, през които Христос ще влезе и ще излезе - и тези врати ще бъдат затворени”.

В книгата на пророк Даниил (2:34-35) се описва едно удивително видение на цар Навуходоносор. Той видял насън голям истукан, съставен от различни материи - злато, сребро, мед, желязо, глина – **„и ето, откъсна се камък от планината, без да го е ръка съборила, удари в истукана, в неговите железни и глинени нозе, и ги разби. Тогава всичко заедно се раздроби: желязо, глина, мед, сребро и злато станаха като прах на лятно гумно; вятърът ги отнесе, и диря от тях не остана; а камъкът, който разби истукана, стана голяма планина и изпълни цяла земя”.** Такава е била, действително съдбата на четирите големи царства в древност: Вавилонското, Мидо-Персийското, Македонското и Римското. **„Камъкът”** е Господ Иисус Христос, Който като се откъсна от **„планината”** - Пресвета Богородица, без намесата на човешка ръка, разби сместа, от която бе съставен древният езически свят, и постави начало на ново царство, което никога не ще се разпадне. **“От Тебе, Дево - несечена планина, се отсече камък неръкосечен, крайъгълен - Христос, като събра разделените естества”.** Изразите **“несечена планина”** и **„неръкосечен камък”** се отнасят отново за приснодевството на Божията Майка.

И пророк Авакум вижда същата тайнствена планина. Той казва: **„Бог ще дойде от юг, и Светият - от планината, покрита с гъсти гори”** (Ав.3:3 – по слав. превод). **“Като Те видя с прозорливите си очи като планина, осенена от Божията благодат, Авакум провъзгласи, че Светият Израилев ще излезе от Теб, за наше спасение и обновление”.**

Използвани материали:

„Пророчества за Пресвета Богородица в Стария Завет”
<http://www.sveta-gora-zograph.com>